

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

บุคลากรของโรงพยาบาลส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่ให้การพยาบาลผู้ป่วยโดยตรง ได้แก่ แพทย์ พยาบาล และบุคลากรที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยโดยตรง เช่น เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ เจ้าหน้าที่ทำความสะอาดอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น การปฏิบัติงานกับผู้ป่วยของบุคลากรทำให้บุคลากรมีความเสี่ยงจากการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจเกิดจากการติดเชื้อ เกิดจากอุบัติเหตุ เกิดจากการสัมผัสทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้บุคลากรเกิดการเจ็บป่วยจากการปฏิบัติงาน ส่งผลกระทบด้านต่าง ๆ หลายประการ ได้แก่ เกิดความทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจ สูญเสียค่าใช้จ่าย เกิดปัญหาสุขภาพของบุคลากรเอง โดยอาจต้องพักรักษาตัว ทำให้โรงพยาบาลขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมีโอกาสสูงต่อการติดเชื้อ ทำให้เกิดการเจ็บป่วย และยังเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน นอกจากเจ็บป่วยทางกายแล้วยังมีความวิตกกังวล ไม่สบายใจ ภาวะการเจ็บป่วยของบุคลากรทำให้โรงพยาบาลต้องขาดผู้ปฏิบัติงาน และเสียเงินค่าตอบแทนให้กับผู้ปฏิบัติงานแทนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งสูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของบุคลากร ก่อให้เกิดผลเสียต่อภาวะเศรษฐกิจของโรงพยาบาล นอกจากนี้ หากบุคลากรของโรงพยาบาลเจ็บป่วยจากการติดเชื้อ และขาดการดูแล ไม่รู้จักวิธีการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ขาดความระมัดระวังในการดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วย บุคลากรเหล่านี้ก็อาจจะเป็นผู้แพร่กระจายเชื้อไปสู่ผู้ป่วย เพื่อนร่วมงานได้ ดังนั้น โรงพยาบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้มีกิจกรรมการดูแลสุขภาพบุคลากรของโรงพยาบาล ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมการดูแลสุขภาพบุคลากร คือ การตรวจสุขภาพประจำปี ซึ่งต้องจัดเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง

จากผลการสำรวจความเห็นประชาชนเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 1,953 คน เรื่องการขึ้นภาษีเหล้าและบุหรี่ โดยสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ ในระหว่างวันที่ 31 ตุลาคม ถึง 15 พฤศจิกายน 2544 พบว่าประชาชนถึงร้อยละ 78.3 เห็นว่า “ การตรวจสุขภาพแก่ประชาชน ” เป็นกิจกรรมที่ควรจัดขึ้นเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ และจากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ จากประชาคมต่าง ๆ กว่า 1,599 ประชาคม ที่มีสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติเป็นแกนประสาน

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้กำหนดว่า “การตรวจสุขภาพประจำปีเป็นสิทธิของคนไทยทุกคน” เป็นข้อมูลที่แสดงชัดเจนว่า คนในสังคมไทยมองว่าการตรวจสุขภาพเป็นคำตอบหนึ่งของการสร้างสุขภาพ

นอกจากผลการสำรวจดังกล่าวแล้ว ยังมีการวิจัยของ พท.นพ.สุรจิต สุนทรธรรม (สิทธิและความมั่นคงด้านสุขภาพ, 2550) ได้ทำการวิจัย และให้คำนิยาม การตรวจสุขภาพต้องหมายถึง การตรวจพฤติกรรม เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ผลกระทบต่อสุขภาพ ถ้าพบว่ามีพฤติกรรมเสี่ยง จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อลดโอกาสที่จะเจ็บป่วย ป้องกันไม่ให้เกิดโรคบางชนิด เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต การตรวจสุขภาพที่ถูกต้องจึงต้องเน้นการพูดคุยกันระหว่างแพทย์หรือนุคลากรผู้ให้บริการกับผู้รับการตรวจ ต้องมีการบันทึกข้อมูลสุขภาพพื้นฐานที่สำคัญไว้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง

โรงพยาบาลนครพิงค์เป็นโรงพยาบาลทั่วไปประจำจังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปัจจุบันเปิดบริการได้ 519 เตียง ให้บริการผู้ป่วยนอก ปีละประมาณ 354,000 ราย ผู้ป่วยในปีละประมาณ 31,000 ราย สามารถให้บริการครอบคลุมทุกสาขา ยกเว้นผู้ป่วยมะเร็งทางโลหิตวิทยา และมะเร็งขั้นที่ต้องรักษาด้วยเคมีบำบัด โรงพยาบาลนครพิงค์ได้มีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 โดยเริ่มกิจกรรม 5 ส. และตามด้วย การพัฒนาองค์กร (Organization Development) การพัฒนาพฤติกรรมบริการสู่ความเป็นเลิศ (Excellent Service Behavior) การประเมินคุณภาพ (Quality Assurance) เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างมีระบบ โรงพยาบาลนครพิงค์ได้ตัดสินใจนำระบบคุณภาพ ISO 9002 วางเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพ และจะดำเนินการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement, CQI และพัฒนาคุณภาพ) แบบองค์รวม (Total Quality Management) ได้รับการรับรองเป็นโรงพยาบาลคุณภาพ HA (Hospital Accreditation) ในเดือนมีนาคม 2547

ทุกปีโรงพยาบาลได้จัดให้มีโครงการตรวจสุขภาพประจำปีแก่บุคลากร เนื่องจากการปฏิบัติงานกับผู้ป่วยทำให้บุคลากรมีโอกาสสัมผัสโรคและเป็นผู้แพร่กระจายเชื้อให้แก่ผู้ป่วยได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และทางอากาศ การตรวจสุขภาพประจำปีทำให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น ลดค่าใช้จ่ายของโรงพยาบาล ลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจของบุคลากร ลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงาน การจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีแก่บุคลากรจึงเป็นการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์หลักของการดูแลสุขภาพบุคลากร ซึ่งมีดังนี้ (อะเคื่อ คุณเลขกะ, 2541 หน้า 155)

1. เพื่อส่งเสริมสุขภาพของบุคลากร ทำให้บุคลากรมีสุขภาพดี ลดความเจ็บป่วยที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ลดความเสี่ยงที่จะรับเชื้อจากการสัมผัสกับผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อ เมื่อบุคลากรมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และปราศจากโรค จะสามารถให้การดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือ ลดการติดเชื้อในโรงพยาบาล

2. เพื่อติดตามสถานการณ์และสอบสวนการเกิดการติดเชื้อ การได้รับอุบัติเหตุสัมผัสกับเชื้อที่มีอันตรายและการระบาดของโรคในบุคลากร

3. เพื่อค้นหาปัจจัยที่ทำให้บุคลากรเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยจากการปฏิบัติงาน รวมทั้งแนวทางในการป้องกันที่เหมาะสม

4. เพื่อให้การดูแลบุคลากรที่เจ็บป่วยจากการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

5. เพื่อลดความสูญเสียของโรงพยาบาลและบุคลากร โดยการส่งเสริมให้มีการป้องกันการติดเชื้อและการเกิดอุบัติเหตุขณะปฏิบัติงาน ซึ่งอาจทำให้บุคลากรเกิดการเจ็บป่วยหรือเกิดความพิการ

แม้ว่าโรงพยาบาลจะมีนโยบายในการส่งเสริมให้บุคลากรรับการตรวจสุขภาพประจำปีเป็นประจำทุกปี แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงความสำเร็จของโครงการ มีปัจจัยใดบ้างที่จะสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว รวมทั้งโครงการดังกล่าวมีปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานในด้านใด และบุคลากรมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดต่อกิจกรรมการตรวจสุขภาพ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง การประเมินโครงการตรวจสุขภาพประจำปี ในโรงพยาบาล นครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้กำหนดประเด็นปัญหาในการศึกษา คือ

1. โครงการตรวจสุขภาพประจำปี อาศัยปัจจัยใดมาสนับสนุนกระบวนการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ

2. หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ได้มีการประเมินผลโครงการหรือไม่ และนำผลการประเมินไปดำเนินการต่ออย่างไร

3. มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อประเมินผลโครงการตรวจสุขภาพประจำปีเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลนครพิงค์

1.2.2 เพื่อประเมินผลภายหลังการให้บริการตรวจสุขภาพ

1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการตรวจสุขภาพประจำปี

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำการประเมินโครงการตรวจสุขภาพประจำปี ในโรงพยาบาล นครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 ขอบเขตด้านเวลา

ดำเนินการประเมินโครงการตรวจสุขภาพประจำปี ในโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ของปีงบประมาณ 2549

1.3.3 ขอบเขตด้านการปฏิบัติ

เป็นการประเมินจากบุคลากรผู้เข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี ในโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ของปีงบประมาณ 2549

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.4.1 เป็นแนวทางและข้อเสนอแนะให้แก่ผู้บริหารของโรงพยาบาลนครพิงค์และผู้เกี่ยวข้อง ในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมโครงการตรวจสุขภาพประจำปีในครั้งต่อไป

1.4.2 เป็นข้อมูลพื้นฐานแก่พยาบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ เพื่อนำไปพัฒนาการดำเนินงานดูแลสุขภาพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.4.3 นำไปใช้ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการตรวจสุขภาพประจำปี เพื่อให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพ

1.5 นิยามศัพท์ทั่วไป

1.5.1 การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ บรรลุถึงเป้าหมายนั้นด้วยดีมากน้อยเพียงใด

1.5.2 ปัจจัยสนับสนุนกระบวนการดำเนินตรวจสุขภาพประจำปี หมายถึง ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านการให้บริการในโครงการตรวจสุขภาพประจำปี ประกอบด้วย

1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนและงบประมาณโครงสร้างของโครงการฯ ความพอเพียง การประสานงาน การรายงาน

2) ปัจจัยด้านการให้บริการ ได้แก่ ความเสมอภาค ประสิทธิภาพ และทางเลือกในการรับบริการ

1.5.3 การตรวจสุขภาพประจำปี หมายถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการตรวจสุขภาพบุคลากร โรงพยาบาลนครพิงค์ ประกอบด้วย

1) กำหนดแผนการตรวจสุขภาพบุคลากรประจำปี

2) ประเมินสภาพแวดล้อมและสำรวจสิ่งคุกคามที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในโรงพยาบาล

โรงพยาบาล

3) จัดทำบัญชีงานและบัญชีรายชื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับอันตราย

4) กำหนดรายการตรวจสอบสุขภาพทั่วไปและรายการตรวจสอบสุขภาพเฉพาะแยกตามความเสี่ยง

5) ประสานแผนกที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสุขภาพบุคลากร
 6) ประชาสัมพันธ์ชี้แจงต่อบุคลากรเพื่อให้ความร่วมมือในการเข้าตรวจร่างกาย
 7) ดำเนินการตรวจร่างกายและบันทึกผลการตรวจ
 8) รวบรวมผลการตรวจร่างกาย วิเคราะห์และสรุปผล จัดทำเป็นรายงาน เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

9) สํารวจสถานที่ทำงานของบุคลากร เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม กรณีที่พบว่าผลการตรวจสุขภาพอาจมีความผิดปกติเกิดขึ้นเนื่องจากการทำงาน

10) นำข้อมูลสรุปผลการตรวจสุขภาพแวดล้อม ผลการตรวจสุขภาพ และคำแนะนำในการปรับปรุงต่าง ๆ เสนอผู้บริหาร เพื่อพิจารณามาตรการในการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้บุคลากรดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดี เช่น การจัดกิจกรรมอื่นเสริม อาทิ โครงการรักษสุขภาพ เป็นต้น

1.5.4 ผลหลังการให้บริการตรวจสอบสุขภาพ หมายถึง การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค หลังจากการสรุปผลการตรวจสุขภาพของบุคลากรโรงพยาบาลนครพิงค์ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม

1) กลุ่มที่ 1 ปกติ คือ ไม่พบปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ไม่พบโรค ผลการตรวจปกติ
 2) กลุ่มที่ 2 มีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรค คือ ไม่พบโรค และมีผลการตรวจผิดปกติในระดับเริ่มต้น

3) กลุ่มที่ 3 เป็นโรค คือ พบโรคและมีผลการตรวจผิดปกติในระดับรุนแรง

1.5.5 บุคลากร หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ